

UN NOU ESTAT PER A UN NOU SOCIALISME?

VÂNIA BAMBIRRA

Rio de Janeiro, Brasil

Cal una nova concepció d'Estat socialista per les noves experiències de construcció del socialisme? Si tenim en compte que les anàlisis realitzades pels clàssics marxistes tenen validesa científica, la resposta és no. Recapitem alguns aspectes essencials de la teoria clàssica.

Marx i Engels, al *Manifest del Partit Comunista*, afirmen que "el proletariat s'ha de valer de la seva dominació política per anar arrencant gradualment tot el capital de la burgesia, per tal de centralitzar tots els instruments de producció en mans de l'Estat (...). Això, naturalment, no podrà passar sinó a través de la violació despòtica del dret de propietat i de les relacions burgeses de producció". En el *Manifest...* trobem, doncs, el primer esbós de la comprensió del període de transició entre el Capitalisme i el Comunisme. És a dir: el Socialisme.

Tanmateix, va ser l'experiència històrica de la Comuna de París, el 1871, el que els va portar a precisar el concepte de nova societat. Engels diu, en un text de 1891, que "precisament el poder opressor de l'antic govern centralitzat –l'exèrcit, la policia política i la burocràcia– (...) s'hauria de fer caure arreu de França, com ja s'havia esdevingut a París. La Comuna hauria de reconèixer des del primer moment que la classe treballadora, a l'arribar al poder, no podia continuar governant amb la vella màquina de l'Estat; que per no perdre de nou la seva dominació recent conquistada, la classe treballadora, d'una banda, havia d'escombrar tota la vella maquinària repressiva utilitzada fins aleshores contra ella, i, de l'altra, prevenir-se contra els seus propis diputats i funcionaris, tot declarant-los, a tots sense excepció, revocables en qualsevol moment".

En el cèlebre text sobre *La Guerra Civil a França*, Marx destacava com aquesta reconeixia els seus errors, i subratllava que tal postura és una de les característiques de la democràcia treballadora. S'ha de destacar el fet que, malgrat la seva curta durada, la Comuna va fer aflorar aspectes de la nova societat que més aviat es podrien presentar com a utopies: "Va ser realment meravellós el canvi que la Comuna va exercir

a París. D'aquell París substituït del Segon Imperi no en quedava cap rastre. (...) Ja no hi havia cadàvers al dipòsit, ni assalts nocturns, ni tans sols robatoris. Per primer cop des de febrer de 1848 es podia transitar amb seguretat pels carrers de París, i això sense que hi hagués cap mena de policia.

Amb tot, les perspectives ètiques de la nova societat, que embadalien Marx i Engels, no els impedeixen de besllumar-ne les limitacions congènites durant la transició socialista, és a dir, el període de transició entre el capitalisme i el comunisme. Tal percepció apareix clarament en el text *Crítica al Programa de Gotha*, en el qual Marx destaca que aquest període de transició representa un mer progrés a causa d'una sèrie de rèmores de la vella manera de producció. La llei del valor continua vigent per bé que subordinada a les lleis de l'economia planificada, així com el dret a la igualtat passa a ser el principi ordenador de la seva vida social.

Però aquest principi no supera encara del tot el dret burgès, perquè els burgesos no són iguals ni físicament ni intel·lectualment, i el dret igual és, en principi, el dret burgès. La igualtat continua sent mesurada per la feina, ja que correspon a cadascun l'equivalent a la seva capacitat de producció. Afirmar Marx: "El dret no pot ser mai superior a l'estructura econòmica ni al desenvolupament cultural de la societat condicionada per ella". I continua: "En la fase superior de la societat comunista, quan haurà desaparegut la subordinació esclavitzadora dels individus a la divisió del treball, i amb ella l'oposició entre treball intel·lectual i treball manual, (...) tan sols aleshores es podrà superar completament l'estret horitzó del dret burgès i la societat podrà escriure en la seva bandera: de cadascú segons la seva capacitat; a cadascú segons les seves necessitats".

El socialisme representava, per a Marx, una fase de transició "l'Estat de la qual no pot ser cap altre que la dictadura revolucionària del proletariat". Afirmació que Engels complementa dient que "en una generació futura, educada en condicions socials noves i lliures, es podrà arribar a desempallegar-se de tota aquesta

runa del vell Estat”.

Ras i curt: la percepció dels clàssics sobre el socialisme era que es tractava d'un període transitori i de lluites intenses entre les classes antagòniques; les conquestes serien graduals; la vella maquinària de l'Estat hauria de ser destruïda; els funcionaris i diputats revocables; el sistema financer i productiu, controlat pel nou poder.

El socialisme triomfaria en societats desenvolupades i a escala internacional. El socialisme no seria tan sols el resultat del triomf d'una concepció històrica, producte del procés del domini de l'home sobre la natura i sobre si mateix. El comunisme, la veritable etapa superior del desenvolupament de les forces productives, la superació de l'escassetat per l'abundància, la desaparició de les classes socials i de l'Estat, a través del seu adormiment, del seu caràcter superflu, la fi de tots els aparells repressius i el pas de l'administració de les persones a la de les coses... Finalment, l'existència d'individus realment lliures, amos i senyors del seu propi destí. El salt “del regne de la necessitat al regne de la llibertat”, com va dir Engels al seu *Anti-Dühring*.

Així doncs, es tracta d'una bellíssima utopia. Amb tot, una utopia necessària, ja que tan sols a través d'ella va ser possible comprendre la pròpia manera de fer de la producció capitalista. Com deia E. Preobrazhenski al seu llibre *Per una alternativa socialista*, *El Capital* només podia ser escrit des de la perspectiva d'un comunista, “ja que una classificació detallada del sistema capitalista en la seva totalitat exigeix inevitablement l'enfrontament del capitalisme amb aquella estructura econòmica cap a la qual aquell capitalisme camina per absoluta necessitat”.

Lenin, quan va elaborar *L'Estat i la Revolució*, abans del triomf de la Revolució d'Octubre, va sistematitzar ortodoxament les posicions de Marx i Engels. No podia, aleshores, imaginar que les peripècies de la lluita de classes, en un país endarrerit, amb forts vestigis feudals, aïllat i delmat per guerres, conduirien no pas a la fundació d'un Estat proletari, sinó a la d'un “Estat operari-pagès amb una forta deformació burocràtica”. Havia de passar el que va passar.

De tota manera, però, els terribles fracassos de les primeres experiències socialistes (sense deixar de banda la substantiva parcel·la de responsabilitat de

les grans nacions capitalistes per aquest fracàs) no han fet trontollar la qüestió cabdal a què s'enfronta la humanitat, que és la de la necessitat de superació del sistema capitalista per una forma regida per la raó, l'intel·lecte, la intel·ligència i la ciència a fi d'ordenar l'organització social, que no pot ser altra, en una fase intermèdia, que la societat socialista.

Aquesta societat, per tal de no ser una utopia irrealitzable, no pot allunyar-se de la “utopia” somiada per Marx i Engels i esbossada per la Comuna de París, ja que perdria viabilitat. És a dir: no pot deixar de ser encara, com ja s'ha posat de relleu, un mer progrés. Sinó un progrés més urgent que mai, ja que tan sols la planificació de la vida econòmica i social inherent al socialisme és capaç d'enfrontar-se als desafiaments d'un món amenaçat per la misèria, la desigualtat, la injustícia i el desastre ecològic.

Per acabar, és rellevant recordar que l'existència de l'Estat no es pot confondre amb la de la societat. Aquesta sorgeix amb la divisió de la societat en classes, existents ja sigui en les modalitats d'estats feudals, burgesos, socialistes... Així com l'estat burgès pot revestir-se des de les formes més democràtiques fins a les més repressives (com ara el feixisme), l'Estat proletari podrà perfeccionar la forma més democràtica de la seva dominació. Tota democràcia és dictatorial, i tota dictadura, democràtica. La diferència està en per a qui. En el capitalisme, la dictadura és exercida damunt la majoria, i en el socialisme damunt la minoria.

En realitat, la història no ha posat en dubte la teoria marxista de l'estat, però sí les experiències concretes d'edificació d'estats socialistes. Però posar en dubte no és pas desqualificar el mèrit de les conquestes obtingudes en aquestes experiències històriques. Que les revolucions triomfin en països amb estructura socioeconòmica més desenvolupada, com és el cas del Brasil –si bandegem l'absurda desigualtat de la distribució de renda–, els aspectes democràtics, sens dubte, tendiran a prevaler demostrant tota l'enorme superioritat de la nova societat.

En aquest sentit, a desgrat de les seves limitacions, aquest nou estat sí que serà un socialisme nou, inèdit (fins aleshores) en l'experiència de la humanitat.